Eduskunta
Työ- ja elinkeinojaosto

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
24.10.2016

HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017
Työ- ja elinkeinojaosto keskiviikko 26.10.2016 klo 09:00 / HE 134/2016 vp / Asiantuntijapyyntö

Teema: Matkailun edistäminen Pl 32

Matkailun nykytila ja kasvunäkymät

Suomen matkailuelinkeino on viime vuosina kasvanut ja kansainvälistynyt muita toimialoja nopeammin. Siitä on tullut kansallisesti merkittävä vientitoimiala ja työllistäjä. Matkailutulo on ollut useamman vuoden yli 14 miljardia euroa, ja sillä on mahdollisuuksia kasvaa jopa 20 miljardiin euroon vuoteen 2025 mennessä. Kansainvälisten matkailijoiden määrä ja vientiin rinnastettava matkailutulo ovat kaksinkertaistuneet 2000-luvulla. Vuonna 2015 kansainvälisten matkailijoiden Suomeen jättämät tulot olivat jo yli 4 miljardia euroa. Matkailu on 5. suurin vientiala Suomessa. Sen osuus BKT:stä (2,5 %) on suurempi kuin esim. elintarviketeollisuuden tai metsäteollisuuden.

Matkailun noin 28 000, pääosin mikroyritystä, työllistävät noin 140 000 henkilöä. Suuri osa heistä on nuoria, alle 30-vuotiaita ja he työllistyvät myös alueilla, joilla työllistyminen esim. alueen syrjäisyyden takia on vaikeaa. Matkailu tulee pysymään työvoimavaltaisena alana, vuonna 2025 sen arvioidaan työllistävän jo 180 000 henkilöä. Digitaaliset innovaatiot tarjoavat erityisesti nuorille työllistymisen mahdollisuuksia, mutta ihmisten tuottamilla elämyksillä on ratkaiseva merkitys toimialan menestykselle.

Alalla on myös erittäin merkittäviä kerrannaisvaikutuksia muille toimialoille kuten rakennus-, kuljetus- ja kaupan alaan. Yksi matkailueuro tuo arviolta 56 senttiä lisäarvoa muille toimialoille. Matkailun kotimainen jalostusarvo on korkea ja se on ainoa vientiala, jonka kulutus tapahtuu Suomessa ja joka maksaa toiminnastaan arvonlisäveroa. Toimiala vahvistaa myös tasapainoista aluerakennetta.

Kasvu ei ole kuitenkaan itsestään selvää. Kansainvälinen taloustilanne on epävakaa. Alue tai yritys ei pärjää yksin kovassa kansainvälisessä kilpailussa. Asiakkaiden vaatimukset ovat kasvaneet, ja kokonaisvaltaisia laadukkaita elämyksiä toteuttamaan vaaditaan usean tahon, myös julkisten toimijoiden pitkäjänteistä ja innovatiivista yhteistyötä. Suomen matkailutulo voi kasvaa, kun kansainvälinen matkailijamäärä ja kulutus lisääntyvät. Matkailutuloa voidaan kasvattaa myös tuottamalla korkeakatteisia lisäarvopalveluita kotimaisille ja kansainvälisille matkailijoille. Maailman trendit tukevat Suomen matkailupotentiaalin kasvua.

Matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartta 2015–2025 (matkailustrategia)

Laajassa yhteistyössä on laadittu ”Yhdessä enemmän - Suomen matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartta vuosille 2015–2025.

Päämäärä on, että Suomi on vuonna 2025 Pohjois-Euroopan ykkösmatkailukohde. Tiekartan strategiset painopisteet ovat:

1. Matkailukeskusten ja yritysverkostojen teemapohjaisen yhteistyön vahvistaminen sekä uudet avaukset tuotekehityksessä, myynnissä ja markkinoinnissa
2. Kilpailukykyisen ja monipuolisen tarjonnan kehittäminen matkailun ja muiden alojen rajapinnoista
3. Markkinointitoimenpiteiden vaikuttavuuden lisääminen ja tuotteiden helppo ostettavuus
4. Kasvua ja uudistumista tukevan, kilpailukykyisen matkailun toimintaympäristön varmistaminen, sisältäen saavutettavuuden.

Tiekartan tavoitteita edistävät useat toimenpiteet. Ensimmäisenä lähtivät liikkeelle kasvua ja uudistumista tukevat strategiset projektit vuosille 2015–2018. Ne rahoitetaan TEM:n hallinnonalan rahoitusvälineillä:

- FinRelax – Suomesta hyvinvointimatkailun kärkimaa
- Merellinen saaristo kansainvälisesti tunnetuksi
- Finland Stopover – Suomi johtavaksi stopover-maaksi
- Matkailupalvelut digitaalisesti ostettaviksi ja löydettäviksi

Matkailun julkinen tuki

Finpro Oy/Visit Finland

Matkailun edistämiskeskus virastona lakkautettiin 31.12.2014. Sen jälkeen matkailun edistämistehtävää on hoitanut Finpro Oy:n Visit Finland -toiminto. TEMin myöntämästä Finpron yleisavustuksesta 32.50.41 (ennen 32.20.41) kohdistuu noin 10 miljoonaa euroa Visit Finlandin toimintaan (kokonaissumma 2016: 33 600 000 €). Finpron ja samalla Visit Finlandille osoitetut varat ovat pysyneet samalla tasolla viimeiset vuodet, ilman indeksikorotuksia. Talousarvioesityksessä ei matkailulle ole erikseen korvamerkitty varoja, vaan käytettävissä oleva summa määritellään osana ministeriön ohjausta. Osana Finpro -kokonaisuutta toimiessaan, matkailu voi entistä paremmin hyödyntää mm. olemassa olevaa ulkomaanverkostoa. Lisäksi koko ajan etsitään uusia synergiaetuja eri toimintojen välillä.

Team Finland –kasvuohjelma

Vuonna 2016 työ- ja elinkeinoministeriö on myöntänyt matkailualan kolmelle Team Finland -kasvuohjelmalle jatkorahoitusta. Merellinen saaristo tutuksi kansainvälisesti -ohjelman toteutukseen myönnettiin 775 000 euroa, StopOver Finland -ohjelmalle 1 129 000 euroa ja FinRelax hyvinvointimatkailun kasvuohjelman toteutukseen 770 000 euroa. Ohjelmien toteutuksesta vastaa Finpro Oy.

ELY-keskusten yritysrahoitus

Yritysrahoituksen sisältöön ei ole vuoden 2014 lainsäädäntömuutoksen muutoksen jälkeen tehty muutoksia TEM:n hallinnonalalla. Maaseuturahaston (MMM) ohjelmamuutos kehittämistoimenpiteiden rajaamisella yritystuen ulkopuolelle on näkynyt kysynnän siirtymisessä TEM:n yritystukien puolelle. Matkailulle myönnetty sekä haettu ELY-keskusten yrityksen kehittämisavustus on koko maan osalta kuitenkin laskenut jonkin verran viimevuodesta (paitsi Lapissa tilanne on täysin päinvastainen).

Matkailulle on myönnetty ELY-keskuksen yrityksen kehittämisavustuksesta vuonna 2016 (1.1.-23.10.2016) yli 7,4 miljoonaa euroa, joka on 9 % myönnetystä kehittämisavustuksen kokonaismäärästä. Viime vuonna myönnetystä yrityksen kehittämisavustuksesta matkailun osuus oli samaa luokkaa eli 9 %.

Matkailussa julkista rahoitusta myönnetään sellaisiin hankkeisiin, joiden avulla alueelle saadaan uuttaa kansainvälistä kysyntää tai jonka avulla monipuolistetaan alueen palvelutarjontaa (suorat yritystuet TEM ja MMM sekä kehittämishankkeet osittain). Kehittämishankkeiden avulla luodaan puitteita matkailuelinkeinon kehittämiseksi, etsitään ratkaisuvaihtoehtoja erilaisiin elinkeinoa puhuttaviin asioihin esim. tilastointiin ja jakamistalous-ilmiöön. Esimerkiksi ohjelmapalveluiden rahoittamisen perustana on alueen palvelutarjonnan laajentaminen.

EAKR-hankkeet

EAKR sisältää maakuntien liittojen hankkeet, ympäristöhankkeet, yritystuen liikennehankkeet ja Tekesin hankkeet. Yhteensä tällaisia hankkeita on käynnistynyt tällä ohjelmakaudella 187 kpl, ja niihin on myönnetty julkista rahoitusta yhteensä 52,5 milj. euroa. Valtaosa hankkeista on EAKR-osarahoitteisia. Kaikista EAKR-hankkeista matkailua jollakin tasolla edistäviksi merkittyjen osuus on 8 % ja kaikesta EAKR-hankkeiden julkisesta rahoituksesta 11 %. Matkailuhankkeiden osuus on hieman laskenut verrattuna edelliseen ohjelmakauteen. Yhtenä syynä on mm. matkailuun liittyvien isompien infrahankkeiden määrän selvä väheneminen sekä ESR-toimenpiteiden väheneminen johtuen EU-ohjelman sisältörajauksista.

Julkisen rahoituksen vaikuttavuus

- Rahoituksen avulla poistetaan ns. pullonkauloja, joiden rahoittamisen avulla koko alueen matkailuelinkeinon kehittymismahdollisuudet oleellisesti paranevat.
- Ns. kasvuyritykset osaavat hyödyntää parhaiten julkista tukea ja kehittämishankkeita.
- Hanketoiminta ja yritysten toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset (esim. paremmat liikenneyhteydet ja helpompi saavutettavuus, matkailukeskuksen kasvanut vetovoima sekä uudet palvelut ja reitistöt) sekä niiden synnyttämät uudet liiketoimintamahdollisuudet rohkaisevat uusia yrittäjiä matkailualalle ja vaikuttavat myös alalla jo toimivien yritysten toimintaedellytyksiin ja uudistumishalukkuuteen.
- Hankkeet aktivoivat mikroyrityksiä kasvuprosesseihin, joihin muuten ei olisi mahdollisuuksia.

Julkisen rahoituksen haasteina mm.

- Ohjelmien sisältörajoitukset rajoittavat mm. tarvittavia korjausinvestointeja.
- Kehittämishankkeita ei aina tehdä yritysten vaan hallinnoijan lähtökohdista.
- Hallinnolliset rajat ovat usein matkailun operatiivisen kehittämistoiminnan rajoitteena esimerkiksi yhteismarkkinoinnin toteutuksessa.
- ELY-keskusten Etelä- ja Länsi-Suomessa käytettävissä olevan yritysrahoituksen niukkuus matkailun investointi- ja kehittämishankkeisiin.